bilimname XVIII, 2010/1, 167-204

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN FAKÜLTEYİ TERCİH NEDENLERİ: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Mehmet KORKMAZ
Dr., Erciyes Ü. İlahiyat F.
mkorkmaz@erciyes.edu.tr

Özet

Bu araştırmada Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih nedenleri çeşitli değişkenler bağlamında ele alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ilahiyat fakültesini isteyerek seçmiştir. Bununla birlikte, sınav sisteminin getirdiği zorunluluk nedeniyle, bu tercihi istemeden yapmak durumunda kalanlar da önemli bir oran teşkil etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih nedenlerinin başında "dini ilimler konusunda fazla bilgi sahibi olma isteği" gelmektedir. "Başka fakülteleri tercih edememe" ve "aile ve yakın çevrenin istekleri" de öğrencilerin tercih nedenlerinin içerisinde önemli bir yere sahiptir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, halen ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten dolayı memnundur ve yeniden üniversite sınavına girecek olsalar, yine ilahiyat fakültesini tercih edeceklerini belirtmektedirler. Bununla birlikte, dikkate değer bir öğrenci grubunun bu konuda farklı görüşlerde olduğu anlaşılmaktadır.

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Üniversite eğitimi, zorlu sınav süreçlerinden geçilerek ulaşılan ve bireyin daha sonraki yaşamını büyük ölçüde etkileyen/etkilemesi beklenen bir dönemdir. Bireyin yapacağı üniversite/fakülte tercihi, onun ileride iş bulup bulamayacağını, kimlerle arkadaşlık kuracağını, belki de eş seçimini bile etkileyebilir. Buradan da anlaşılacağı üzere üniversite/fakülte tercihi, bireyin hayatında aldığı/alacağı kritik kararlardan

biridir.

Üniversite/fakülte tercihinin bilinçli yapılması son derece önemlidir. Birey söz konusu tercihi ne kadar bilinçli yaparsa, üniversiteye/fakülteye yönelik motivasyonu, burada verilen eğitime bakışı, buradan alabilecekleri, karşılaşabileceği zorluklarla baş edebilmesi o ölçüde yüksek olur. Bunun için daha ortaöğretim yıllarında, üniversite tercih sürecinde, öğrencilere yapılacak bilimsel rehberlik hizmeti son derece önemlidir.

Öğrencilere yapılacak rehberliğin üniversite sürecinde de devam etmesi gerekir. Zira onların üniversite yaşamlarında mutlu olabilmeleri, bu dönemi etkin ve verimli geçirebilmeleri, belli ölçüde bu rehberliğe bağlıdır. Söz konusu rehberliğin yaşanan gerçeklerle örtüşebilmesi, amacına ulaşabilmesi için öğrencilerin üniversiteyi/fakülteyi tercih nedenlerinin, üniversiteden/fakülteden beklentilerinin, buradaki eğitim süreçlerine ilişkin değerlendirmelerinin araştırılması son derece önemlidir. Diğer taraftan bu tür araştırmalardan elde edilecek bulgular, üniversite/fakülte eğitiminin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılmasına, bunları geliştirici veya giderici tedbirlerin alınmasına da önemli katkılar sağlayabilir.

Bu araştırmada Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih nedenleri, çeşitli değişkenler bağlamında ele alınmıştır. Buna göre çalışmanın temel problemini, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örnekleminde, öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih nedenleri nelerdir? sorusu oluşturmaktadır. Bu temel problem çerçevesinde, öğrencilerin kişisel ve ailesel özelliklerinin neler olduğu, söz konusu öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih sürecinde araştırma yapıp yamadıkları, çevrelerinden yönlendirme olup olmadığı, ilahiyat fakültesini isteyerek seçip seçmedikleri, öncelikli seçme nedenlerinin neler olduğu vb. sorulara cevap aranmıştır.

1.2. Yöntem

İlahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin, bu fakülteyi tercih nedenlerini bir takım değişkenler açısından ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, "tarama modeli" esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, olguyu, olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar.[1] Bu modele göre, araştırmaya konu edilen olay ve olguların gerçekte ne oldukları, bunları etkileyen şartların veya değişkenlerin, bunlar arasındaki ilişkilerin neler olduğu tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılır. Ulaşılan sonuçlar yorumlanarak, genellemelere varılır. Bu araştırmada da böyle bir yaklaşım izlenmeye çalışılmıştır.

1. Niyazi Karasar; *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yay., Ankara, 2002, s.77.

1.2.1. Evren-Örneklem

Araştırmanının evrenini Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı kayıtlarına göre, söz konusu fakültede 769 öğrenci öğrenim görmektedir. Araştırmanın örneklemi için, söz konusu evreni temsilen, rast gele (random) örnekleme yöntemi ile 173 denek seçilmiştir. Buna göre, örneklemin evrene oranı % 22'dir. Betimleyici (deskriptif) araştırmalarda minimum % 10 örneklem alınabileceği, ancak örneklem büyüklüğü ne kadar fazla olursa, sonuçların o kadar güvenilir olacağı ifade edilmektedir.[2] Bu bağlamda, araştırma örnekleminin evreni temsil gücünün yüksek olduğu söylenebilir.

1.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma 2009-2010 eğitim-öğretim yılı güz yarılında, Aralık ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Söz konusu ankette büyük ölçüde kapalı uçlu sorular kullanılmakla birlikte, bazı açık uçlu sorular da sorularak, öğrencilere görüş ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle açıklama imkânı verilmiştir. Böylece nicel verilerin arka planını görebilmeye yardımcı olacak, daha anlamlı ve derinlemesine yorumlanabilmesine katkı sağlayabilecek nitel veriler elde edilmiştir. Bilindiği üzere nitel veriler, nicel verilere derinlik, ayrıntı ve anlam kazandırmak amacıyla da kullanılabilmektedir.[3]

Araştırmada elde edilen nicel veriler SPSS15.0 programına işlenerek, bir takım analizlere tabi tutulmuştur. Bu çerçevede her bir sorudan elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanarak, tablolar halinde gösterilmiş, ihtiyaç duyulduğunda çapraz tablo analizleri yapılmıştır.

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen nitel veriler ise, betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir. Nitel araştırmalarda verileri olduğu gibi yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da yer verilmektedir.[4] Bu araştırmada da veri kayıplarını önlemek ve elde edilen verileri okuyucunun görüp, karşılaştırma yapmasına imkan sağlamak amacıyla, gerektiğinde aynen alıntılara yer verilmiştir.

1.2.3. Sınırlılıklar

Araştırma bulguları 2009-2010 eğitim-öğretim yılında, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kendilerine uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1. Araştırma fakültede öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencileri kapsama-

2. Mine Arlı; Hamil Nazik; *Bilimsel Araştırmaya Giriş*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s. 77.
3. Ali Yıldırım; Hasan Şimşek; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s. 311.
4. Ali Yıldırım; Hasan Şimşek; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 224.

maktadır.

2. Araştırma anket verilerine dayanmaktadır. Dolayısıyla anket tekniğine özgü sınırlıklar bu çalışma için de geçerlidir.

2. ÖĞRENCİLERİN FAKÜLTEYİ TERCİH NEDENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. KİŞİSEL DURUMA İLİŞKİN BULGULAR

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülteyi tercih nedenlerini, çeşitli değişkenler açısından ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, öncelikle öğrencilerin fakülte tercihlerinde etkisinin olabileceği düşünülen bazı değişkenlere ilişkin sorular sorulmuştur. Bu çerçevede aşağıda onların cinsiyetleri, mezun oldukları okullar, anne-babalarının eğitim durumu, çalışma durumu, ailenin aylık geliri, ikamet ettiği yer, okuyan kardeş sayısı, ailede ve yakın akraba çevresinde orta ve yüksek din eğitimi kurumlarından mezun olanların bulup bulunmamda durumu vb. ilişkin bulgular ele alınmıştır.

2.1.1. Cinsiyetleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri

	F	%
Bay	51	29,4
Bayan	122	70,5
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 29'u erkek, yaklaşık % 71'i de bayandır. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı kayıtlarına göre, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde halen öğrenim görmekte olan 769 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 76'sı yabancı uyrukludur. Geriye kalan 693 öğrencinin yaklaşık % 72'si (502 kişi) bayan, % 28'i (191 kişi) de baydır. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumunun, oran itibariyle fakültede kayıtlı olan öğrencilerin cinsiyet durumunu yansıtıcı nitelikte olduğu söyleyebilir.

2.1.2. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflar

Tablo 2. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflar

	F	%
Hazırlık	47	27,2
1	29	16,8
2	40	23,1
3	29	16,8
4	28	16,2
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 27'si hazırlık, yaklaşık % 17'si birinci sınıf, %

23'ü ikinci sınıf, yaklaşık % 17'si üçüncü sınıf ve %16'sı da dördüncü sınıfta öğrenimlerine devam etmektedirler.

2.1.3. Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise Türü

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı imam hatip lisesi mezunudur.[5] Bilindiği üzere, üniversiteye geçişte 1999 yılından itibaren uygulamaya konulan katsayı düzenlemesi ile meslek lisesi mezunları, kendi alanlarında bir yüksek öğretim kurumunu tercih ettiklerinde ek puan almakta, farklı bir yüksek öğretim kurumunu tercih ettiklerinde ise puan kaybına uğramaktadırlar.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin imam hatip lisesi mezunlarından oluşması bir avantaj olarak görülebilir. Zira, imam hatip lisesinden gelen öğrenciler ilahiyat fakültesi programlarında yer alan bazı derslerin temeli/alt yapısı mahiyetindeki dersleri, lise eğitimleri sırasında görmüş olarak fakülte eğitimlerine başlamaktadırlar. Diğer taraftan, imam hatip lisesi dışındaki liseleri bitiren öğrencilerin ilahiyat fakültelerini tercih edememeleri de önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

2.1.4. Ailenin İkamet Ettiği Yerleşim Yeri

Tablo 3. Ailenin İkamet Ettiği Yerleşim Yeri

	F	%
Kent/İl merkezi	99	57,2
İlçe	48	27,7
Kasaba	5	2,9
Köy	21	12,1

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yerleşim yerlerine bakıldığında, onların yaklaşık % 57'sinin kent/il merkezinde, % 28'inin ilçede, % 3'ünün kasabada ve % 12'sinin de köyde ikamet ettikleri anlaşılmaktadır. Tablo 3'teki verilerden hareketle, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük bir kısmının şehirde doğup büyüdüğü, köy ve kasaba gibi daha küçük yerleşim yerlerinde doğup büyüyen öğrencilerin oranının ise daha düşük olduğu söylenebilir.

2.1.5. Ailenin İkamet Ettiği Coğrafi Bölge

Tablo 4. Ailenin İkamet Ettiği Coğrafi Bölge

	F	%
Marmara	25	14,5
Ege	4	2,3
Akdeniz	26	15,0
İç Anadolu	73	42,2
Karadeniz	18	10,4
Doğu Anadolu	8	4,6

5. Diğer liselerden mezun olan öğrenci olmadığı için, öğrencilerin mezun oldukları lise türünü gösteren tablonun burada gösterilmesine gerek görülmemiştir.

Güney Doğu Anadolu	18	10,4
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin % 42 gibi büyük bir kısmı, iç Anadolu bölgesinde ikamet etmektedir. Marmara ve Akdeniz bölgelerinde ikamet edenlerin oranı % 15'lerde iken, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ikamet edenlerin oranı ise % 10 civarındadır. En düşük ikamet oranlarının Doğu Anadolu bölgesi (yaklaşık % 5) ve Ege (yaklaşık % 2) olduğu görülmektedir. Yukarıda yer alan tablodaki veriler 2001 yılında yapılan bir araştırmanın bulgularıyla kıyaslandığında,[6] Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin bölgelere göre dağılımında ciddi farklılaşmalar gözlendiği, söz konusu fakültenin (İç Anadolu bölgesinden gelenler ağırlığını korumakla birlikte) Türkiye'nin hemen her bölgesindeki öğrenciler tarafından önemli oranda tercih edilmeye başlandığı söylenebilir.

2.1.6. Anne-Babanın Meslek/Çalışma Durumu

Tablo 5. Anne-Babanın Meslek/Çalışma Durumu

Anne			Baba		
	F	%		F	%
Ev hanım	165	95,4	Serbest	13	7,5
Memur	2	1,2	Memur	58	33,5
İşçi	1	0,6	İşçi	21	12,1
Anne yok	1	0,6	Çiftçi	11	6,4
Emekli	0	0,0	Esnaf	24	13,9
Cevapsız	4	2,3	Emekli	45	26,0
Toplam	173	100,0	Baba Yok	1	0,6
			Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamına yakını, annelerinin mesleğiyle ilgili soruda "ev hanımı" seçeneğini işaretlemiştir. Buradan anlaşıldığına göre, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin geldikleri aile yapısında annelerin çalışma durumu yok denecek kadar azdır. Genel itibariyle onlar, "ev hanımı" olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. 1999 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmanın bulgularıyla kıyaslandığında, bu konuda dikkate değer bir değişikliğin olmadığı söylenebilir.[7]

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun babalarının mesleğinin memur olduğu, babası emekli olan öğrencilerin de yine önemli bir oran teşkil ettiği görülmektedir. Babası esnaf ve işçi olanların oranı bir birine yakınken, babasının mesleğini, serbest meslek ve çifti olarak belirtenlerin oranı diğer mesleklere nazaran daha düşüktür. Bu verilerden hareketle, genel itibariyle ilahiyat

6. A. Taştan; A. Kuşat ve C. Çelik; "Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)", *E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 11, 2001, Kayseri, s. 173. s.174.
7. M. Emin Ay; "1999–2000 Öğretim Yılında Fakültemize Gelen I. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" *Uludağ Üniversitesi, İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, Cilt: 9, 2000. s.276.

fakültesi öğrencilerinin babalarının/ailelerinin orta ekonomik ve sosyal tabakadan olduğu söylenebilir. Öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirine ilişkin bilgiler içeren diğer tablo da bunu destekler niteliktedir.[8]

2.1.7. Anne-Babanın Eğitim Durumu

Tablo 6. Anne-Babanın Eğitim Durumu

Anne			Baba		
	F	%		F	%
Okur-yazar değil	19	11.0	Okur-yazar değil	4	2.3
Okur-yazar	7	4.0	Okuryazar	4	2.3
İlkokul	103	59.5	İlkokul	47	27.2
Orta	13	7.5	Orta	24	13.9
Lise	18	10.4	Lise	26	15.0
Üniversite	1	0.6	Üniversite	64	36.9
Anne yok	1	0.6	Baba yok	1	0.6
Cevapsız	12	6.9	Cevapsız	3	1.7
Toplam	173	100.0	Toplam	173	100.0

Tablo 6'da görüldüğü üzere, ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin annelerinin % 11'i okur-yazar değilken, bu durum babalarında % 2'lerdedir. İlkokul mezunu olma durumu, annelerde % 60'larda iken, babalarda % 27'lerdedir. Ortaokul mezunu olma durumu annelerde yaklaşık % 8, babalarda % 14, lise mezunu olma durumu annelerde % 10, babalarda % 15'tir. Üniversiteden mezun olma durumu annelerde yok denecek kadar az iken, babalarda yaklaşık % 37'lerdedir ki, bu oran genel tablo içinde de önemli bir yer teşkil etmektedir. Bütün bu verilere bakıldığında, ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin, babalarının eğitim düzeylerinden oldukça düşük olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin eğitim durumları ile ikamet edilen bölge arasında yapılan çapraz tablo analizlerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu, eğitim düzeyi düşük olanların genelde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşadıkları görülmüştür.

2.1.8. Ailenin Ortalama Aylık Geliri

Tablo 7. Ailenin Ortalama Aylık Geliri

	F	%
0-500 TL	15	8,7
501-1000 TL	50	28,9
1001-1500 TL	66	38,2
1501-2000 TL	26	15,0
2001-2500 TL	5	2,9
2501-3000 TL	5	2,9
3000 TL 'den Fazla	6	3,5
Toplam	173	100,0

8. Bk. Tablo 7.

Öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerini gösteren tablo incelendiğinde, yoğunluğun 500 TL ila 1500 TL aralığında olduğu görülmektedir. Buna göre, ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun ailelerinin aylık ortalama gelirlerinin, orta ve ortanın altında olduğu söylenebilir. Zira söz konusu tabloya bakıldığında, ortanın üstünde gelire sahip olma durumunun düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler öğrencilerin ebeveynlerinin meslek durumlarına ilişkin veriler içeren tabloyla da paralellik göstermektedir.[9]

2.1.9. Ailede Okuyan Kardeş Sayısı

Tablo 8. Ailede Okuyan Kardeş Sayısı

	F	%
Yok	10	5,8
1	31	17,9
2	54	31,2
3	38	22,0
4	22	12,7
5	7	4,0
Cevapsız	11	6,4
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendileri hariç, ailelerindeki okuyan kardeş sayısını gösteren tablo incelendiğinde görüleceği üzere, bir kardeşi okuyan öğrencilerin oranı yaklaşık % 18, iki kardeşi okuyan öğrencilerin oranı % 31, üç kardeşi okuyan öğrencilerin oranı % 22, dört kardeşi okuyan öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 13'tür. Öğrencilerin yazdıkları açıklamalar incelendiğinde, kardeşlerinin öğrenim gördüğü kurumların anaokulundan üniversiteye kadar farklılaştığı, ortaöğretim kurumlarına devam edenlerin içinde ise imam hatip lisesinde okuyanların yoğunlukta olduğu anlaşılmıştır.

Anne-babaların eğitim durumuna ilişkin tablodaki verilerle,[10] hemen yukarıda yer alan tablodaki veriler karşılaştırıldığında, genel itibariyle ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ebeveynlerinin, kendilerinin eğitim düzeyleri düşük olsa da, çocuklarının eğitimini önemsedikleri şeklinde bir yorum yapmak mümkündür.

2.1.10. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde İmam Hatip Lisesi Mezunlarının Bulunma Durumu

Tablo 9. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde İmam Hatip Lisesi Mezunlarının Bulunma Durumu

	F	%
Var	138	79,8
Yok	34	19,7

9. Bk. Tablo 5.
10. Bk. Tablo 6.

Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Tablo 9'da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 80 gibi büyük bir çoğunluğu, ailelerinde veya yakın akraba çevrelerinde imam hatip lisesi mezunu olanların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu veriler ilahiyat fakültesi öğrencilerinin aile ve yakın akraba çevresinde orta öğretim düzeyinde, okuldan din eğitimi alanların oranın yüksek olduğunu göstermektedir. Aşağıda ise ailede veya yakın akraba çevresinde yüksek öğretim düzeyinde din eğitimi alanların bulunup bulunmadığına ilişkin veriler ele alınmıştır.

2.1.11. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde Yüksek Din Öğretimi Mezunlarının Bulunma Durumu

Tablo 10. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde Yüksek Din Öğretimi Mezunlarının Bulunma Durumu

	F	%
Var	94	54,3
Yok	79	45,7
Toplam	173	100,0

Tablo 10'da görüldüğü üzere, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin aile veya yakın akraba çevresinde iki veya dört yıllık dini yüksek öğretim kurumlarını[11•] bitirenlerin oranı % 54'lerdedir. Gerek aile veya yakın akraba çevresinde imam hatip lisesi mezunlarının bulunma durumuna ilişkin bir önceki tabloda yer alan veriler, gerekse bu tablodaki veriler, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin gelmiş oldukları aile ve yakın akraba çevresinde orta öğretim veya yüksek öğretim düzeyinde din eğitimi alma durumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Dolaylı da olsa buradan, söz konusu öğrencilerin geldikleri yakın sosyal çevrede, orta veya yüksek öğretim düzeyinde din eğitimine önem verildiği sonucu çıkarılabilir.

2.1.12. Okul Dışında İlk Dini Bilgilerin Alındığı Eğitim Çevresi

Araştırmaya katılan öğrencilere, *"Okul dışında ilk dini bilgileri nereden/kimlerden aldınız?* şeklinde bir soru sorularak, onlara bu soruda birden fazla seçeneği işaretleme imkanı verilmiştir. Bununla ilgili olarak ortaya çıkan veriler şöyledir.

Tablo 11. Okul Dışında İlk Dini Bilgilerin Alındığı Eğitim Çevresi

	F	%
Aile	49	28,4
Cami Hocası	2	1,2
Kur'an Kursu	15	8,7
Özel Hoca	5	2,9

11. • Yüksek İslam Enstitüsü, İlahiyat Meslek Yüksek Okulu, İlahiyat Önlisans ve İlahiyat Fakültesi kastedilmiştir.

Diğer	4	2,3
Aile-Cami Hocası- Kur'an Kursu	27	15,6
Aile-Kur'an Kursu	29	16,7
Aile-Cami Hocası	24	13,9
Aile-Özel Hoca	5	2,9
Kurân Kursu-Özel Hoca	2	1,2
Cami Hocası-Kur'an Kursu	1	0,6
Cami Hocası-Kur'an Kursu-Özel Hoca	3	1,8
Hepsi	6	3,5
Almadım	1	0,6
Toplam	173	100,0

Tablo 11'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin % 27 gibi, önemli sayılabilecek bir kısmı, ilk dini bilgilerini, okul dışında sadece ailesinden almıştır. Sadece cami hocasından ve sadece özel hocadan ilk dini bilgilerini alanların oranı (% 1-3) ise son derece düşüktür. Sadece Kur'an kursundan bu bilgileri alanların oranı da % 9'lara ancak gelebilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, ilahiyat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler, ilk dini bilgilerini almak için tek bir bilgi çevresini/kaynağını yeterli görmemişlerdir.

İkiden fazla eğitim çevresinden/kaynağından söz konusu bilgileri alanlar birlikte düşünüldüğünde görüleceği üzere, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin % 60 gibi büyük bir kısmının ilk dini bilgilerini tek bir eğitim çevresinden almadığı, diğer bir ifadeyle onların aile, cami hocası, Kur'an kursu, özel hoca gibi birden fazla çevreden/kaynaktan bu bilgilerini aldıkları söylenebilir.

Yukarıdaki tabloda yer alan ve içinde "aile" seçeneği yer alan seçenekler birlikte değerlendirildiğinde (yaklaşık % 77), ilahiyat fakültesi öğrencilerinin geldikleri aile çevresinin, çocuklarının temel dini bilgileri edinmelerinde önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir. Daha önce geçen tablolarda da bunu destekleyecek veriler bulmak mümkündür.[12]

Tablo 11'de yer alan ve içerisinde "cami", "Kur'an kursu" seçeneklerinin yer aldığı seçenekler birlikte düşünüldüğünde (yaklaşık % 55), resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde faaliyet göstermekte olan yaygın din eğitimi kurumlarının, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin din eğitiminde ve onların ailelerinin nezdinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Yukarıda yer alan veriler, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin ebeveynlerinin neredeyse tamamının çocuklarının din eğitimini önemsedikleri, onların din eğitimi alabilmeleri için kendileri destek olmakla birlikte, onları çevrelerindeki diğer din eğitimi imkânlarına da yönlendirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

12. Bk. Tablo 9., 10..

2.1.13. Diyanet İşleri Başkanlığı İle İlgili Görevlere İlişkin Deneyim Durumu

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin görev alabileceği kurumlardan birisi, Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Bu çerçevede onlar imam-hatiplik, müezzinlik, Kur'an kursu öğreticiliği, vaizlik/vaizelik vb. görevlerde istihdam edilebilmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilere, fakülte öncesinde yukarıda bahsi geçen mesleklerle ilgili olarak, kısa süreli de olsa deneyimlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Buna ilişkin cevaplar şöyledir:

Tablo 12. Diyanet İşleri Başkanlığı İle İlgili Görevlere İlişkin Deneyim Durumu

	F	%
Oldu	91	52,6
Olmadı	81	46,8
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin içinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili görevlerden bazıları olan imam-hatiplik, müezzinlik, Kur'an kursu öğreticiliği veya vaizlik/vaizelik konusunda kısa süreli de olsa deneyimlerinin olduğunu ifade eden öğrencilerin oranı yaklaşık % 53, herhangi bir deneyimlerinin olmadığını ifade edenlerin oranı ise yaklaşık % 47'dir. Buna göre, araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan biraz fazlasının bahsi geçen mesleklerle ilgili olarak, az da olsa deneyimleri olmuştur. Yapılan çapraz tablo analizinde sözü edilen konuda deneyim sahibi olanların çoğunluğunun bayan öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Söz konusu öğrencilerin, deneyimleri olmayanlara göre, bahsi geçen meslekler konusunda daha hazırlıklı oldukları söylenebilir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin daha fakülte eğitimlerine başlamadan önce, söz konusu mesleklerle ilgili olarak, deneyim sahibi olmaları önemlidir. Zira, kısa süreli de olsa deneyim sahibi olan öğrenciler, fakültede verilen ilahiyatla ilgili bilgileri meslek alanlarıyla daha kolay ilişkilendirebilirler. Dolayısıyla onlar, fakültedeki eğitim süreçlerini iyi değerlendirmeleri halinde, yönelecekleri mesleklerin gerektirdiği bilgi ve becerileri daha çok kazanmış, zihinsel ve duygusal açıdan mesleğe daha hazır bir şekilde buradan mezun olma imkanı elde edebilirler. Aşağıda verilen tabloda ise onların deneyim sahibi oldukları mesleklere ilişkin veriler ortaya konmuştur.

2.1.14. Deneyim Sahibi Olunan Meslekler

Tablo 13. Deneyim Sahibi Olunan Meslekler

	F	%
Kur'an Kursu Öğreticiliği	50	28,9
İmamlık/Müezzinlik	22	12,7
Imam-Müezzinlik ve Kur'an Kursu Öğreticiliği	5	2,9

Diğer	4	2,3
Cevapsız	92	53,2
Toplam	173	100,0

Tablo 13'te yer alan verilerde de görüleceği üzere, Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili görevlerde "kısa süreli de olsa" deneyimi olduğunu ifade eden öğrencilerin yaklaşık % 29'u bu deneyimin Kur'an kursu öğreticiliği, % 13'ü de imamlık/müezzinlik konusunda olduğunu belirtmişleridir. Söz konusu öğrencilerin yaklaşık % 3'ü her iki meslek konusunda da deneyimlerin olduğunu ifade etmişlerdir. "Diğer" seçeneğini işaretleyenler ankette boş bırakılan yere "eğiticilik" ifadesini yazmışlardır. Burada "cevapsız" görünenlerin oranı ise % 53'tür. Bunların büyük çoğunluğunun, bahsi geçen meslekler konusunda deneyimleri olmayan öğrenciler olduğu söylenebilir. Bir önceki tabloda bahsi geçen mesleklerle ilgili olarak deneyimlerinin olmadığını ifade edenlerin oranı yaklaşık % 47 idi.[13] Şu durumda her iki tablonun verileri arasında birkaç puanlık sapma olduğu söylenebilir.

Tablo 1'de geçtiği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (yaklaşık % 71) bayanlardan oluşmaktadır. Bilindiği üzere bayanlar imamlık/müezzinlik görevi yapmamaktadırlar. Dolayısıyla burada öğreticilik yapanların oranının imamlık/müezzinlik yapanlardan daha fazla çıkmasının nedeni bununla açıklanabilir. Nitekim Yapılan çapraz tablo analizinde sözü edilen konuda deneyim sahibi olanların çoğunluğunun bayan öğrenciler olduğu görülmüştür. Diğer taraftan söz konusu analizlerde, her iki meslek konusunda da deneyimi olduğunu ifade edenlerin (yaklaşık % 3), erkek öğrencilerden oluştuğu görülmüştür.

3. İLAHİYAT FAKÜLTESİNİ TERCİH SÜRECİ ve NEDENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Üniversite tercih sürecinde yönelmek istenen fakültelerle ilgili olarak, kapsamlı bir araştırma yapılması, uzman desteği alınması son derece önemlidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin fakülte tercihlerini yaparken böyle bir araştırma yapıp yapmadıklarını, eğer yapmışlarsa, bu konuda nereden, kimlerden yararlandıklarını belirlemek amacıyla onlara bazı sorular sorulmuştur. Söz konusu sorulardan ilki, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yapıp yapmama durumuyla ilgilidir. Aşağıda buna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. İlahiyat Fakültesinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

13. Bk. Tablo 12.

Tablo 14. İlahiyat Fakültesinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

	F	%
Evet	53	30,6
Kısmen	88	50,9
Hayır	31	17,9
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Tablo 14'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerden yaklaşık % 31'i ilahiyat fakültesini tercih etmeden önce, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yapıp yapmadıklarına ilişkin soruyu, "evet" seçeneğini işaretleyerek, daha kesin bir kanaat belirtmek suretiyle cevaplandırmışlardır. Bu durum onların ilahiyat fakültesini daha bilinçli seçtikleri şekilde yorumlanabilir.

Bahsi geçen soruda "kısmen" seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 51'dir. Bu durum, söz konusu öğrencilerin yeterli olmasa da yine araştırma yaparak, fakülteye geldikleri şeklinde yorumlanabilir. Üniversite/fakülte tercih sürecinde fakültenin amaçları, programları, eğitim süresi, ortamları, diğer imkanları vb. ile ilgili araştırma yapan öğrenciler, zihinsel ve duygusal olarak üniversiteye/fakülteye daha hazırlıklı gelirler, üniversite/fakülte yaşamına daha kolay uyum sağlayabilirler. Üniversiteye/fakülteye ilişkin hedeflerini, beklentilerini daha gerçekçi belirleyebilirler.

Herhangi bir araştırma yapmadığını ifade eden öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 18'dir. Yapılan çapraz tablo analizinde sözü bunların çoğunluğunun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Öğrencilerin hiçbir araştırma yapmaksızın üniversite/fakülte tercihinde bulunmaları, onların üniversite/fakülte yaşamına, ortamına uyum sağlamalarını güçleştirebilir, onların üniversiteden/fakülteden beklentilerini olumsuz etkileyebilir, bir takım hayal kırıklıkları yaşamalarına neden olabilir. Nitekim yapılan çapraz tablo analizlerinde, şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten memnun olmayan veya bu konuda kararsız olanların büyük oranda, burada sözü edilen konularla ilgili her hangi bir araştırma yapmadıkları anlaşılmıştır.

3.2. İlahiyat Fakültesinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yapıldı

Araştırmaya katılan öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih ederken, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konularda yaptıkları araştırmayı nereden, kimlerden yaptıklarını öğrenebilmek amacıyla onlara açık uçlu ikinci bir soru yöneltilmiştir. Buna ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 15. İlahiyat Fakültesinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Nereden/Kimlerden Araştırma Yapıldı

	F	%
Aile-yakın akraba çevresi	10	5,8
Öğretmenleri	19	11,0
Mezunlar/Arkadaşlar	20	11,6
İnternet	17	10,8
Üniversiteyi/fakülteyi ziyaret	1	0,6
Öğretmenler ve İnternet	17	10,8
Öğretmenler ve Mezunlar/Arkadaşlar	10	5,2
Mezunlar/Arkadaşlar ve İnternet	10	5,2
Aile-yakın akraba çevresi ve İnternet	7	4,0
Aile-yakın akraba çevresi ve Öğretmenler	6	3,5
Aile-yakın akraba çevresi Mezunlar/Arkadaşlar	2	1,2
Aile-yakın akraba çevresi Mezunlar/Arkadaşlar, Öğretmenler	2	1,2
Okul öğretmenleri, Mezunlar/Arkadaşlar ve İnternet	4	2,3
Aile-yakın akraba çevresi Öğretmenler ve İnternet	1	0,6
Aile-yakın akraba çevresi Mezunlar/Arkadaşlar ve İnternet	1	0,6
Cevapsız	46	26,6
Toplam	173	100,0

"İlahiyat fakültesini tercih etmeden önce, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yapmışsanız, nereden, kimlerden bilgi edindiniz?" şeklindeki açık uçlu soruyla ilgili olarak, ankette en az dört kaynağın/çevrenin adının yazılabileceği sayıda boşluk bırakılmasına rağmen, boş bırakılan yerlere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 6'sı sadece "aile ve yakın akraba çevresi", % 11'i sadece "öğretmenler", % 12'si sadece "mezunlar/arkadaşlar", % 11'i sadece "internet" ifadelerini yazmışlardır. Bir öğrenci ise üniversiteyi/fakülteyi ziyaret ettiğini ifade etmiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde sadece bir çevreden/kaynaktan araştırma yapanların oranı % 6-12 civarınadır.

Burada geçen bilgi çevrelerinin/kaynaklarının "tek başına" üniversite/fakülte tercihleri konusunda öğrenciye ne ölçüde bilimsel bir rehberlik yapabileceği, yapılacak rehberliğin yeterliliği tartışılabilir.[14] Zira bahsi geçen çevreler/kaynaklar sadece kendi zaviyelerinden olumlu, önemli görünen veya olumsuz, önemsiz görünen noktalarda bilgi sunabilirler. Bu bağlamda üniversite/fakülte gibi önemli bir tercihte yalnızca bir kaynaktan/çevreden bilgi edinilmesi üniversite/fakülte ile ilgili bazı boyutların yeterince tanınmaması, eksik veya yanlış tanınması sonucunu doğurabilir.

İlgili soruda boş bırakılan yerlere yukarıda belirtilen çevrelerden/kaynaklardan

14. Alim Kaya; Asuman Baysal ve Diğerleri; *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Anı Yay., Ankara, 2005, s. 139.

iki tanesinin ismini yazanların, dolayısıyla iki çevreden/kaynaktan araştırma yapanların oranı % 4-11 civarındadır. Üç çevrenin/kaynağın ismini yazanlar, dolayısıyla üç çevreden/kaynaktan araştırma yapanlar (% 1-2) ise oldukça azdır. Bu veriler de göstermektedir ki ilahiyat fakültesi öğrencilerinin içersinde birden fazla kaynaktan/çevreden bilgi edinenlerin oranı oldukça düşüktür. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranı da yaklaşık % 27'dir. Bunların da sözü edilen konularda herhangi bir araştırma yapmayan öğrenciler olduğu savunulabilir.

Bütün bu verilerden hareketle, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda yeterli araştırma yapmadan burayı tercih ettikleri sonucu çıkarılabilir. Bir önceki tablonun verileri de bunu doğrular niteliktedir. Hatırlanacağı üzere, ilahiyat fakültesini tercih etmeden önce, fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yaptıklarını daha kesin bir ifadeyle belirtenlerin oranı % 30'lara ancak gelebilmişti. Aşağıda gelen maddelerde elde edilen sonuçlar ise daha olumsuz bir fotoğraf ortaya koymaktadır.

3.3. İlahiyat Fakültesi Mezunlarının İstihdam Durumu, İş İmkânları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

Tablo 16. İlahiyat Fakültesi Mezunlarının İstihdam Durumu, İş İmkânları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

	F	%
Evet	39	22,5
Kısmen	82	47,4
Hayır	52	30,1
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 23'ü *"İlahiyat fakültesini tercih etmeden önce, ilahiyat fakültelerini bitirenlerin istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda araştırma yaptınız mı?* şeklindeki soruda, "evet" seçeneğini işaretleyerek, daha kesin bir kanaatte bulunmuşlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 47'si ise bahsi geçen soruda "kısmen" seçeneğini işaretlemiştir. Bu veriler, fakülte mezunlarının istihdam durumu, iş imkanları vs. konusunda, kendileri açısından tatmin edici düzeyde araştırma yapan öğrencilerin oranının düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 30'u ise bahsi geçen soruda "hayır" seçeneğini işaretlemişlerdir. Yapılan çapraz tablo analizinde sözü bunların çoğunluğunun bayan öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin başka sorulara verdikleri cevaplardan da hareketle, söz konusu öğrencilerin mezuniyet sonrası iş imkanlarını değil de, fakültedeki ortamı önceledikleri savunulabilir.[15] Buradan da

15. Bk. Tablo 25. ve 26.'ya ilave olarak verilen öğrenci görüşleri.

anlaşılacağı üzere, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin önemli bir kısmı, fakülte mezunlarının istihdam edilme durumu, mezuniyet sonrası iş imkânları vs. konusunda hiçbir araştırma yapmaksızın fakülte tercihinde bulunmuşlardır. Bütün bu veriler ilahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülteyi tercih sürecinde yeterince bilinçli olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bu sorunun devamı olarak, araştırmaya katılan öğrencilere, bahsi geçen konuda araştırma yapmışlarsa, bunu nereden, kimlerden yaptıkları da sorulmuştur. Buna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

3.4. İlahiyat Fakültesi Mezunlarının İstihdam Durumu, İş İmkânları vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yapıldı

Tablo 17. İlahiyat Fakültesi Mezunlarının İstihdam Durumu, İş İmkânları vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yapıldı

	F	%
Aile-yakın akraba çevresi	14	8,1
Öğretmenleri	20	11,6
Mezunlar/Arkadaşlar	15	8,7
İnternet	5	2,9
Aile-yakın akraba çevresi ve Öğretmenler	4	2,3
Aile-yakın akraba çevresi Mezunlar/Arkadaşlar	1	0,6
Aile-yakın akraba çevresi ve İnternet	3	1,7
Öğretmenler ve Mezunlar/Arkadaşlar	7	4,0
Öğretmenler ve İnternet	10	5,7
Mezunlar/Arkadaşlar ve İnternet	1	0,6
Aile-yakın akraba çevresi Mezunlar/Arkadaşlar, Öğretmenler	1	0,6
Aile-yakın akraba çevresi Öğretmenler ve İnternet	2	1,2
Okul öğretmenleri, Mezunlar/Arkadaşlar ve İnternet	1	0,6
Öğretmenler, Fakülteyi Ziyaret ve İnternet	1	0,6
Cevapsız	88	50,8
Toplam	173	100,0

"İlahiyat fakültesini tercih etmeden önce, ilahiyat fakültelerinin mezunlarının istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda araştırma yapmışsanız, nereden, kimlerden bilgi edindiniz?" şeklindeki açık uçlu soruyla ilgili olarak, ankette en az dört kaynağın/çevrenin adının yazılabileceği sayıda boşluk bırakılmasına rağmen, boş bırakılan yerlere, araştırmaya katılan öğrencilerin % 8'i sadece aile ve yakın akraba çevresi, yaklaşık % 12'si sadece öğretmenler, yaklaşık % 9'u sadece mezunlar/arkadaşlar, % 3'ü sadece internet ifadelerini yazmışlardır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, ilahiyat fakültelerini bitirenlerin istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda sadece bir çevreden/kaynaktan araştırma yapan öğrencilerin oranı % 6-12 civarınadır. İki çevreden/kaynaktan araştırma yapanların

oranı % 1-6 civarında iken, üç çevreden/kaynaktan araştırma yapanlar ise (% 1) yok denecek kadar azdır.

Yukarıda yer alan veriler göstermektedir ki, ilahiyat fakültelerini bitirenlerin istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda birden fazla kaynaktan/çevreden bilgi edinenlerin oranı da oldukça düşüktür. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranının (yaklaşık % 51), yüksek çıkması ise hayli manidardır. Bu veri, sözü edilen konularda herhangi bir araştırma yapılmadığı veya yapıldıysa bile bunun nitelikli olmadığı, şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak, yukarıda yer alan verilerden hareketle, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, ilahiyat fakültesinin amaçları, programları, eğitim ortamları, fakülteyi bitirenlerin istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda yeterli araştırma yapmadan fakülteyi tercih ettikleri söylenebilir.

3.5. İlahiyat Fakültesini Tercih Sürecinde Yönlendirilme Durumu

Tablo 18. Fakülte Tercihte Yönlendirilme Durumu

	F	%
Oldu	82	47,4
Olmadı	89	51,4
Cevapsız	2	1,2
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 47'si ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde çevrelerindeki kişilerin yönlendirmesinin olduğunu, % 51'i de her hangi bir yönlendirme olmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan çapraz tablo analizlerinde, öğrenim görülen sınıflar, ikamet edilen yerleşim yeri (şehir merkezi, köy vb.) ve gelinen coğrafi bölge ile yönlendirilme durumu arasında göze çarpan bir farklılık tespit edilememiştir. Ancak yönlendirme olmadığını ifade eden öğrencilerinin çoğunun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Çapraz tablo analizinde ortaya çıkan bir diğer sonuç ise, okuyan kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin, diğerlerine göre, daha çok yönlendirildiklerinin anlaşılmasıdır. Genelde tüm eğitim süreçlerinde özelde ise ortaöğretim süreçlerinde, özellikle de meslek seçiminde öğrencilerin yapacakları tercihler konusunda onlara bilimsel bir rehberlik hizmeti sunulması önemlidir.[16] Öğrenciler kendilerinin göremedikleri riskleri, imkan ve fırsatları bu rehberlik hizmeti sayesinde görebilirler.[17] Dolayısıyla daha sağlıklı kararlar alarak, bilinçli bir tercihte bulunabilirler. Üniversiteyi/fakülteyi tercih sürecinde yapılacak rehberliğin bilimsel temellere dayanmaması durumunda ise öğrenci yanlış yönlendirilebilir. Hele bir de öğrenci tarafından yeterli araştırma, zihni hazırlık yapılmazsa, ani bir takım yanlış kararlar alınabilir. Bu durumda o gelecekteki

16. Alim Kaya; Asuman Baysal ve Diğerleri; *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, s. 139.
17. Binnur Yeşilyaprak; *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım*, Nobel Yay., Ankara, 2003, s.172.

yaşamını etkilemede kritik bir öneme sahip olan üniversite/fakülte yıllarını verimsiz ve bir takım pişmanlıklarla geçirmek durumunda kalabilir.

5. 6. İlahiyat Fakültesini Tercih Sürecinde Yönlendirilen Kişi ya da Çevreler

Tablo 19. Fakülte Tercihinde Yönlendiren Kişi ya da Çevreler

	F	%
Aile-yakın akraba çevresi	42	24,3
Öğretmenler	15	8,7
DİB Personeli	5	2,9
Aile-yakın akraba çevresi ve Öğretmenler	15	8,7
Aile ve arkadaşlar	3	1,8
Cevapsız	93	53,8
Toplam	173	100,0

Tablo 19'da yer alan verilerden de anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin % 24'ü ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde aile ve yakın akraba çevrelerinin, yaklaşık % 9'u öğretmenlerinin, % 3'ü tanıdıkları DİB personelinin yönlendirmesinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yaklaşık % 9'u aile ve yakın akraba çevresi ile birlikte, öğretmenlerinin yönlendirmesinin etkili olduğunu ifade ederken, yaklaşık % 2 oranında bir öğrenci grubu ise aile ve arkadaşlarının yönlendirmesinin olduğunu belirtmişlerdir. Bütün bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 46'sının ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde bir ya da bir den fazla kişinin/çevrenin yönlendirmesinin olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin kendi ifadelerine göre, fakülte tercihlerinde en fazla yönlendirme (% 24) aile ve yakın akraba çevresi tarafından yapılmış gözükmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin aile ve yakın akraba çevrelerinde orta ve yüksek öğretim düzeyinde din öğretimi kurumlarından mezun olanların önemli bir oran teşkil ettiği görülmüştü.[18] Diğer taraftan yapılan çapraz tablo analizinde de, anne-babasının eğitim düzeyi daha yüksek olan (lise, üniversite mezunu vb.) öğrencilerin daha çok yönlendirildikleri bulgusu elde edilmiştir, Şu durumda orta ve yüksek öğretimi kurumlarından mezun olan aile bireylerinin ve yakın akraba çevresinin ilahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülte tercihlerinde şöyle ya da böyle yönlendirmesinin olduğu savunulabilir.

Bu soruyu cevapsız bırakan öğrencilerin oranı yaklaşık % 54'tür. Bir önceki tabloda araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 53'ü ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde herhangi bir kimsenin yönlendirmesinin olmadığını ifade etmişti.[19] Dolayısıyla burada cevapsız olarak gözüken bu oranın, bir önceki tablodaki bahsi geçen oranla paralellik gösterdiği söylenebilir.

18. Bk. Tablo 9.,10.
19. Bk. Tablo 18.

3.7. İlahiyat Fakültesini İsteyerek Tercih Etme Durumu

Tablo 20. Fakülteyi İsteyerek Tercih Etme Durumu

	F	%
Evet	148	85,5
Hayır	24	13,9
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde ilahiyat fakültesini isteyerek tercih ettiğini belirtenlerin oranı yaklaşık % 86'dır. Bu oran önemlidir. İsteyerek yapılan tercihler öğrencilerin fakülte eğitimlerini olumlu yönde etkileyebilir. Böylece onlar fakültedeki yıllarını daha iyi değerlendirebilirler. İmkân sağlanması halinde, ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini geliştirecek etkinliklere yönelebilirler. Karşılaştıkları sorunların üstesinden daha kolay gelebilirler. Yapılan çapraz tablo analizinde aile veya yakın akraba çevresinde orta veya yüksek din öğretimi kurumlarından mezun olan kişiler bulunan öğrencilerin fakülteyi isteyerek seçme konusunda daha olumlu görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilahiyat fakültesini isteyerek tercih ettiğini söyleyen öğrencilerin karar süreçlerinde söz konusu kişilerin de etkisi olabilir. Nitekim bunu destekleyen başka veriler de mevcuttur.[20]

İlahiyat fakültesini isteyerek seçmediklerini söyleyenlerin oranı da (yaklaşık % 14) azımsanmayacak bir boyuttadır. Yapılan çapraz tablo analizinde, öğrenim görülen sınıf, ikamet edilen yerleşim yeri ve gelinen coğrafi bölge ile fakülteyi isteyerek tercih etme durumu arasına arasında dikkate değer bir farklılık gözlenmemiştir. Bununla birlikte fakülteyi istemeden seçen öğrencilerin çoğunluğunun tercih sürecinde yönlendirilenler olduğu, yine bunların içinde bayan öğrencilerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. İstenmeyerek gelmiş olmaları, onların fakülteye, derslere, öğrenciliğe ilişkin tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu durumda onlar stres, doyumsuzluk, içe kapanma vb. kişisel ve psikolojik problemler yaşayabilirler, fakülte yıllarını boş geçirme, kendilerini geliştirememe sorunlarıyla karşı karşıya kalabilirler.

Normal şartlarda beklenen, üniversite çağına gelmiş her öğrencinin kendisinin istediği, sevdiği alanda eğitim görmesidir. Ancak bilindiği üzere, kazanmış oldukları fakülteyi bırakarak, başka bir fakülteyi tercih etmeleri durumunda, öğrenciler girecekleri ilk üniversite sınavda puan kaybına uğramaktadırlar. Ayrıca böyle bir yolun seçilmesi, sınav stresi, dersane, mali kaynak vb. sorunların yeniden yaşanması anlamına gelmektedir. Kaldı ki, katsayı düzenlemesiyle nedeniyle, imam hatip lisesinden mezun olan öğrencilerin ilahiyat fakültesi dışındaki fakülteleri tercih edebilmeleri de nerdeyse imkânsızdır.

20. Bk. Talo 19.

3.8. Tekrar Üniversite Sınavına Girilse, Hangi Fakülte ya da Fakülteler Tercih Edilirdi

Araştırmaya katılan öğrencilerin fakülteyi isteyerek seçip seçmediklerine ilişkin soruyu test etmek ve fakülte tercihlerinin arka planını görebilmek amacıyla onlara, *"Tekrar üniversite sınavına girecek olsanız, hangi fakülte ya da fakülteleri tercih ederdiniz?"* şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Buna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21. Tekrar Üniversite Sınavına Girilse, Hangi Fakülte ya da Fakülteler Tercih Edilirdi

	F	%
İlahiyat	53	30,7
Tıp	20	11,6
Eğitim	16	9,2
Hukuk	9	5,2
Edebiyat	9	5,2
Psikoloji/PDR	7	4,1
Mimarlık	5	2,9
Hukuk/PDR	5	2,9
Tarih	5	2,9
Siyasal Bilgiler	5	2,9
Mühendislik	3	1,7
İlahiyat/hukuk	3	1,7
İlahiyat/Tıp	3	1,7
İlahiyat/ Edebiyat	2	1,2
İlahiyat, İngiliz dili	2	1,2
İletişim	3	1,8
Eğitim/hukuk	2	1,2
PDR/Tıp	2	1,2
İktisat/isletme	2	1,2
Uluslararası ilişkiler	2	1,2
Cevapsız	15	8,7
Toplam	173	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde görüleceği üzere, ister tek başına, isterse başka fakültelerle birlikte olsun, en çok tercih edilen fakültenin yine ilahiyat olduğu görülmektedir. Bu veri söz konusu öğrencilerin ilahiyat fakültesini isteyerek ve bilinçli bir şekilde tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Bunun, onların ifadelerine de yansıdığı görülmektedir:

"İlahiyatı yeniden okumak isterdim.","İlahiyat çok sevdim, memnun olduğum için.", "Bölümü seviyorum dini ilimlerle meşgul olmak beni dinlendiriyor.","En rahat okuduğum fakülte, dinimi öğreniyorum.","Sevdiğim, istediğim, dinimi öğrendiğim

yer","Zorunlu olsam da ilahiyattan memnunum, farklı bir yer tercih etmezdim", "İlahiyat, hem dimim hem dünyam için","İlahiyat insanı hem bu dünyaya hem öbür dünyaya hazırlıyor."

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 86) "dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak" için fakülteyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.[21] Hemen yukarıda verilen görüşleri dile getiren öğrenciler de genel itibariyle, ilahiyat fakültesinde alınan eğitimin içeriğini öne çıkarak, tekrar sınava girecek olsalar yine ilahiyat fakültesini tercih edeceklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla bu iki verinin bir birini desteklediği söylenebilir.

Bahsi geçen tabloya bakıldığında, ilahiyattan sonra, en çok tercih edilen fakültenin "tıp" olduğu görülmektedir. Bu veri dikkat çekicidir. "Çünkü" seçeneğinin karşısına yazılan ifadeler, bunun gerekçelerine ilişkin ilginç ipuçları ortaya koymaktadır.

"Tıp isterdim, sayısal dersleri çok seviyorum ve kolay yapıyorum. Doktorluğa ilgim var","Tıp fakültesi, daha kolay iş bulunuyor ve parası çok, bir de ilginç tabii ki.","Tıp isterdim. işimi severek yapmak için", "Hastaneleri çok seviyorum. İnsanlarla daha fazla alakalı olabilmek için","Sağlıkla ilgilenmek hoşuma gidiyor", "Hastaneyi, hastalarla ilgilenmeyi sevdiğim için.","Tıp okuma hedefim vardı. Doktor olmaya kendimi yetenekli görüyorum.","Tıp doktor olmayı çok istiyordum","Tıp hayalimdi.","Tıp fakültesi sevdiğim bir yer","Tıp, küçüklüğümden itibaren bunu istedim ve onun için çalıştım", "Tıp' a özel bir ilgim var, belki ailede çok doktor olduğu için, "Tıp isterdim, amaç statü ve meslekse gayet mantıklı."

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin zihin dünyasında tıp fakültesinin önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Bu soruda tıp fakültesinden sonra tercih yoğunluğu olan fakültelerin sırasıyla, hukuk, eğitim psikoloji/PDR, edebiyat, tarih, siyasal bilgiler ve mimarlık olduğu görülmektedir. Diğer fakülteleri yazan öğrencilerin oranı ise oldukça düşüktür. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranı yaklaşık % 9'dur. Onların çoğunluğu, "zaten böyle bir şansım yok," "böyle bir şey olmayacağı için.." vb. şeklinde ifadeler yazmışlardır.

Sonuç olarak, tekrar üniversite sınavına girmeleri durumunda, şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğu (% 72) yine ilahiyatı tercih edeceklerini ifade etmekteyseler de,[22] hemen yukarıdaki verilere (Tablo 21.) bakıldığında, onların yapacakları fakülte tercihlerinin oldukça çeşitleneceği söylenebilir.

21. Bk. Tablo 22.
22. Bk. Tablo 26.

3.9. İlahiyat Fakültesi Tercihini Etkileyen Öncelikli Sebepler

Araştırmaya katılan öğrencilerin fakülte tercihlerini etkileyen öncelikli sebeplerin neler olduğunu tespit edebilmek amacıyla, onlara *"Fakülte tercihinizi etkiyen öncelikli sebep ya da sebepler nelerdi?* şeklinde bir soru yöneltilerek, onlardan bahsi geçen soruda verilen şıkları önem sırasına koymaları, kendi gerekçeleri varsa onları da yazmaları istenmiştir. Bu çerçevede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 22. Fakülte Tercihini Etkileyen Öncelikli Sebepler

	F	%
Başka fakülteleri tercih edememem	13	7,5
Aile ve yakın çevremin istekleri	1	0,6
Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için	0	0,0
Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için	24	13,9
Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	0	0,0
Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	1	0,6
Başka	2	1,2
Başka fakülteleri tercih edememem, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için	12	6,9
Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	12	6,9
Başka fakülteleri tercih edememem, Aile ve yakın çevremin istekleri	4	2,4
Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için	6	3,6
Başka fakülteleri tercih edememem, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	2	1,2
Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	3	1,8
Başka fakülteleri tercih edememem, Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için,	17	10,2
Başka fakülteleri tercih edememem, Aile ve yakın çevremin istekleri, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için	4	2,4
Başka fakülteleri tercih edememem, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	8	4,8
Başka fakülteleri tercih edememem, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için	5	3,0
Başka fakülteleri tercih edememem, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	6	3,6
Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	6	3,6

Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	5	3,0
Başka fakülteleri tercih edememem, Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	11	6,3
Başka fakülteleri tercih edememem, Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	10	6,0
Başka fakülteleri tercih edememem, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için	9	5,4
Başka fakülteleri tercih edememem, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Aile ve yakın çevremin istekleri, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için,	8	4,8
Aile ve yakın çevremin istekleri, Dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olmak için, Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için, Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için	4	2,4
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde tek bir seçeneği işaretleyenlerin oranı düşük gözükmektedir. Bu durum ilahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülte tercihlerinde, genel itibariyle birden fazla sebeplerinin olduğunu göstermektedir.

Yukarıda yer alan tablo incelendiğinde görüleceği üzere, gerek tek başına, gerekse diğer seçeneklerle birlikte, öğrenciler tarafından en çok işaretlenen (% 86) seçeneğin "dini ilimlerde daha fazla bilgi sahibi olma" isteği olduğu görülmektedir. Diğer seçeneklere nazaran, dini ilimler konusunda daha çok bilgi sahibi olma isteği, doğrudan öğrencilerin kendileriyle, kendi gelişimleriyle ilişkili olan bir seçenektir. Dolayısıyla bu durum onların dini ilimler konusunda gelişmeyi önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir. "Başka" seçeneğini işaretleyen öğrencilerin yazdıkları açıklamalarda da bu paralelde ifadelere rastlamak mümkündür. Onlardan bazılar şöyledir:

"İyi bir ilahiyatçı olmak için","İlahiyatçı olmayı sevdiğim için","Akademisyen olmak için""Yanlış bilgilerden uzak durmak için""Yüzeysel eğitim görmemek için.""Hayatımı daha çok anlamlandırmak için", "Okunabilecek tek fakülte olması nedeniyle", "Arapçayı sevdiğim için".

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, fakülteyi tercih eden öğrencilerin üniversite düzeyinde din eğitimi alma, dini ilimler alanında daha çok bilgi edinme konusundaki motivasyonlarının yüksek olduğu söylenebilir. Kendilerine gerekli koşullar sağlanabildiği takdirde, onlar sözü edilen konuda daha çok gelişme imkanı bulabilirler.

Verilen seçenekler içerisinde ikinci sırada yoğunluğa sahip olan (yaklaşık % 58) sebebin "Başka fakülteleri tercih edememe" olduğu görülmektedir. Fakülteyi isteyerek

seçtiğini ifade edenlerin oranı yaklaşık % 86 idi.[23] Burada ise ilahiyat fakültesini tercihte "başka fakülteleri tercih edememenin" önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla buradan, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu, fakülteyi isteyerek seçmişlerse bile, bunun belli ölçüde zorunlulukla da ilişkili olduğu sonucu çıkarılabilir.

Üçüncü sırada yoğunluğu sahip olan seçeneğin (% 45) "aile ve yakın çevrenin istekleri" olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 47'si ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde çevrelerindeki kişilerin yönlendirmesinin etkili olduğunu belirtmişlerdi.[24] Bu iki verinin bir biriyle paralellik arz ettiği, dolayısıyla ilahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülteyi tercihlerinde ailelerinin ve yakın çevrelerinin istek ve yönlendirmelerinin önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Dördüncü ve beşinci sırada gelen seçeneklerin "Diyanette görev yapmayı düşündüğüm için" (% 29,4) ve "Milli Eğitimde görev yapmayı düşündüğüm için" (% 24) olduğu görülmektedir. Bunlardan sonra gelen ve en düşük değere (% 10,2) sahip olan seçenek ise "mezun olunca daha kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için"dir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülte tercihleri içerisinde belli bir meslekte çalışmakla ilgili olanlar diğer seçeneklere nazaran daha az bir öneme sahiptir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 88 gibi büyük bir kısmı mezuniyet sonrasında çalışmak istediğini belirtmektedir.[25] Şu durumda, belli bir meslekte görev almak, fakülte tercih sürecinde öğrencilerin tercihlerini etkileyen önemli bir sebep gibi gözükmese de, fakülteye başladıktan sonra öğrenciler bu konudaki tutumlarını değiştirmekte ve belli bir meslekte çalışmayı ister hale gelmektedirler. Dolayısıyla buradan, fakülte tercih sürecinde öğrencilerin daha idealist beklentiler içerisinde oldukları, fakülte eğitimleri sırasında ise iş ve meslek sahibi olmanın önemini, hayatın gerçeklerini kabullenmek durumunda kaldıkları sonucu çıkarılabilir.

Bu soruda başka seçeneğini işaretleyen öğrencilerin yazdıkları diğer bazı açıklamalar ise şöyledir: *"Diyanette çalışmayı hak etmeyen müftülerden hesap sormak için". "Yanlış tercih maalesef","Ailemin isteğini yerine getirmek için","Bana en uygun meslek bu gibi görünüyordu".* Bu açıklamaları yazan öğrencilerin, fakülte tercihlerini yaparken yeterince bilinçli olmadıkları, daha dolaylı, dışsal sebeplerle ilahiyat fakültesini tercih ettikleri söylenebilir.

3.10. Fakülteden Mezun Olunca Çalışmayı İsteme Durumu

Tablo 23. Fakülte Bitince Çalışmayı İsteme Durumu

	F	%
Evet	153	88,4
Hayır	0	0,0

23. Bk. Tablo 20.
24. Bk. Tablo 18.
25. Bk. Tablo 23.

Karar vermedim	20	11,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 88 gibi büyük bir çoğunluğu fakülteyi bitirince çalışmak istediğini ifade etmektedir. Yaklaşık % 12'si ise henüz bu konuda karar vermediğini belirtmektedir. Soruda yer alan "hayır" seçeneği ise, hiçbir öğrenci tarafından işaretlenmemiştir. Yapılan çapraz tablo analizlerinde fakülte bitince çalışıp çalışmama konusunda henüz karar vermemiş olan öğrencilerin çoğunlunun hazırlık ve birinci sınıfta okuyan bayan öğrenciler olduğu tespit edilmiştir. Onlar fakültenin ilk yıllında olduklarından, henüz böyle bir karar vermek için erken olduğu düşüncesi taşıyabilirler. Yine yapılan çapraz tablo analizinde çalışıp çalışmama konusunda karar vermemiş olanların çoğunluğunun babası esnaf olan öğrenciler olduğu, aynı şekilde sözü edilen konuda henüz karar vermemiş olanların Marmara ve Ege bölgelerinde ikamet eden ve şehir merkezlerinden gelen öğrenciler olduğu, özellikle diğer coğrafi bölgelerde ikamet eden, kasaba ve köylerden gelen öğrencilerin ise neredeyse tamamının bu konudaki kararının çalışmak yönünde olduğu görülmüştür. Bu durum olan, kasaba ve köylerden gelen öğrencilerin, şehirlerden gelen ve babasının ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilere nazaran, fakülte bitince bir meslek ya da görevde çalışma konusunda daha yüksek motivasyona sahip oldukları, geldikleri çevrenin ekonomik koşulları da düşünüldüğünde, bir an önce düzenli maaşı olan bir görevde çalışmak istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumuna ilişkin verilerin yer aldığı tablo da görüldüğü üzere, öğrencilerin annelerinin eğitim durumu, babalarına nazaran oldukça düşüktü,[26] yine, ebeveynlerinin çalışma durumuna ilişkin verilerin yer aldığı tablo da görüldüğü üzere, annelerin çalışma durumu yok denecek kadar azdı.[27] Burada ise, söz konusu annelerin kızlarının büyük bir çoğunluğunun fakülte bitince çalışmayı istedikleri görülmektedir. Bu bağlamda, ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin geldikleri aile çevresinde genel itibariyle, annelerin eğitim durumu düşük olsa da ve yine çalışan anne yok denecek kadar azsa da onların, kızlarının eğitimini önemsedikleri ve onların kendi ayakları üzerinde durabilmelerini, çalışmalarını teşvik ettikleri yorumu yapılabilir.

3.11. Fakülteden Mezun Olunca Çalışmayı İstenen Meslekler

Araştırmaya katılan ve mezun olunca çalışmayı düşünen öğrencilerin hangi alanda çalışmak istediklerini belirlemek amacıyla, onlara ikinci bir soru daha yöneltilmiştir. Bu soruda onlara birden fazla seçeneği işaretleme imkânı verilmiştir. Bu çerçevede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır.

26. Bk. Tablo 6.
27. Bk. Tablo 5.

Tablo 24. Fakülte Bitince Çalışmak İstenen Meslekler

	F	%
Öğretmenlik	65	37,6
Öğreticilik	21	12,2
Vaizlik/Vaizelik	10	5,8
İmamlık/Müezzinlik	0	0,0
Akademik	29	16,8
Başka	2	1,2
Öğretmenlik, Vaizlik/Vaizelik	3	1,8
Öğretmenlik, Öğreticilik	8	4,7
Öğretmenlik, Akademik	16	11,3
Öğreticilik, Akademik	5	2,9
Öğretmenlik, Vaizlik/Vaizelik, Akademik	1	0,6
Öğretmenlik, Öğreticilik, Akademik	3	1,7
Öğretmenlik, Vaizlik/Vaizelik, Öğreticilik	1	0,6
Öğreticilik, Vaizlik/Vaizelik, Akademik	2	1,2
Cevapsız	7	4,0
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerden sadece "öğretmenlik" seçeneğini işaretleyenler (yaklaşık % 38) önemli bir oran teşkil etmektedir. Sadece "akademik" seçeneğini işaretleyenler yaklaşık % 17, sadece "öğreticilik" seçeneğini işaretleyenler ise % 12'dir. Sadece "vaizlik/vaizelik" seçeneğini işaretleyenler daha düşük bir oran (yaklaşık % 6) teşkil ederken, "imamlık/müezzinlik" seçeneğinin ise hiçbir öğrenci tarafından işaretlenmemiş olduğu görülmektedir. Bu durum imamlık-müezzinliğin ilahiyat fakültesi öğrencileri tarafından rağbet gören bir meslek olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 24.'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin genel itibariyle, (% 6-38) tek bir meslek üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu durum, söz konusu öğrencilerin fakülte sonrasında çalışmayı düşündükleri meslekler konusundaki hedeflerinin daha net olduğu şeklinde değerlendirilebilir. İki mesleği tercih edenler % 2-11 aralığında iken, üç meslek tercih edenler ise, % 1-2 aralığındadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin birden fazla mesleği tercih etmeleri, henüz hangi alanda çalışacaklarını netleştiremedikleri şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan ilahiyat fakültesinin amaçları ve programı düşünüldüğünde bu durum normal karşılanabilir. Zira, ilahiyat fakültesinin amaçlarının neler olduğu, hangi meslek ya da mesleklere eleman yetiştirdiği, programların hangi mesleklere yönelik bilgi ve beceriler kazandırdığı netleştirilmiş değildir.[28]

28. M. Şevki Aydın; "İlahiyat Lisans Programının Amaç Sorunu", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi ve Öğretiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, 16-17 Ekim, 2003, Isparta., s. 21-24.; N. Y. Aşıkoğlu; "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk" *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt IX/1 S. 1-10, 2005., 6,7.

Araştırmaya katılan öğrencilerin en çok işaretledikleri (% 58) meslek öğretmenliktir. Bunu sırasıyla, akademik (% 33,5), öğreticilik (% 23) ve vaizlik/vaizelik (% 10) takip etmektedir. Bu veriler, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun öğretmenlik mesleğini tercih ettiklerini göstermektedir. Akademik alanda çalışmayı düşünenlerin oranı da dikkate değerdir. Öğreticilik ve vaizlik/vaizelik mesleklerine ilişkin oranların öğretmenliğe ilişkin oranlardan oldukça düşük çıkması, dikkat çekicidir. Yukarıda da imamlık/müezzinlik mesleğini tercih eden öğrencinin olmadığı görülmüştü. Bütün bu veriler, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev almayı, Milli Eğitimde görev almaya nazaran daha az istedikleri veya pek tercih etmedikleri şeklinde de yorumlanabilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısı, Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili meslekler konusunda kısa süreli de olsa, deneyimlerinin olduğunu ifade etmiş olsalar da,[29] yukarıdaki tabloya bakıldığında, mezuniyet sonrasında sözü edilen meslekler konusunda çalışmayı düşünenlerin oranının ciddi şekilde azaldığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri ayrıca araştırılmaya muhtaç gözükmektedir.

3.12. Şu an İlahiyat Fakültesinde Okumaktan Memnun Olma Durumu

Fakülteyi tercih nedenlerinin fakültede eğitim görmekten duyulan memnuniyeti de etkileyeceği bir gerçektir. Bu çerçevede araştırmaya katılan öğrencilere *"Şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten memnun musunuz?"* sorusu yöneltilmiştir. Buna ilişkin şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 25 Şu an İlahiyat Fakültesinde Okumaktan Memnun Olma Durumu

	F	%
Memnunum	120	69,4
Memnun Değilim	26	15,0
Kararsızım	27	15,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 69) şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten dolayı memnun olduklarını ifade etmektedirler. Yapılan çapraz tablo analizinde, aile veya yakın akraba çevresinde orta veya yüksek din öğretimi kurumlarından mezun olan kişiler bulunan öğrencilerin fakültede öğrenim görmekten duyulan memnuniyet konusunda daha olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçta, söz konusu öğrencilerin ilahiyat fakültesine ve burada verilen eğitime daha aşina olmalarının etkisi olabilir. Öğrencileri memnun eden faktörlerin neler olduğunu öğrenebilmek amacıyla, ilgili soruya "Çünkü" ifadesi yazılıp, öğrencilerden buraya açıklama yazmaları istenmiştir. Aşağıda, çünkü seçeneğine yazılan bu ifadelerden kritik olanlar gruplar halinde ele alınmıştır.

"İstediğim ve sevdiğim bir bölüm","İstediğim yer burasıydı","İsteyerek geldim","İstediğim

29. Bk. Tablo. 12, 13.

şeyi yapıyorum."

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler fakültede öğrenim görmekten duydukları memnuniyetin temel sebebi olarak, severek, isteyerek gelmiş olmayı öne çıkarmaktadırlar. Yapılan incelemede, bu tür ifadeleri yazan öğrencilerin neredeyse tamamının hazırlık öğrencileri olduğu görülmüştür. Söz konusu öğrencilerin fakülteye ilişkin deneyimleri, fakültede geçirdikleri süre, üst sınıflara nazaran daha sınırlı olduğu için, onların gerekçeleri henüz fakültedeki eğitimin niteliği vb. ile ilişkili görünmemektedir.

Bazı görüşlerde ise, daha çok fakülte ortamına ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. Onlardan bazıları şöyledir:

"Aradığım ortam, hocalar, öğrenciye sunulan imkanlar bakımından tatmin oluyorum.","Severek geldim, ilmin tadını aldıktan sonra mesleğin çok fazla bir önemi kalmıyor. Bir bayan için en doğru eğitim yerinin ilahiyat olduğunu düşünüyorum.","İlahiyat ortamının diğer ortamlara göre daha güvenilir olduğunu düşünüyorum.","Özgürce okuyabiliyorum","Yabancılık çekmediğim bir ortam"

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğrenciler fakültede öğrenim görmekten duydukları memnuniyetin gerekçeleri olarak, fakülte ortamının rahatlığını ve güvenliliğini öne çıkarmaktadırlar. Öğrencilerin psikolojik açıdan kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri önemlidir. Böyle bir ortam sağlanamadığı takdirde onlar kendilerini eğitime veremeyeceklerdir.

Diğer bir grupta toplanabilecek bazı ifadeler ise şöyledir:

"Dini alanda ve pozitif ilimlerde eğitim almak çok güzel", "Dini ilimler konusunda gelişmek istiyorum", "Dini konuları öğrenmek hoşuma gidiyor.","Dinim hakkında daha fazla bilgi sahibi oluyorum.", "Diğer fakültelerde alamayacağım sistemli bir din eğitimi-ve öğretimi alıyorum.","Üniversite okumak benim için çok önemli çünkü kendi ayaklarımın üzerinde durmayı öğrendim","Eksikliklerimi ve yeni şeyleri görebiliyorum, düşüncelerimde farklılaşma olabiliyor", "Bu fakülteyi entelektüel ve ortamı açısından daha sıcak ve elverişli buluyorum, amacım meslek sahibi olmak değil, daha iyi bir anlayışa sahip, kendi kararlarında tutarlı ve emin bir insan ve kul olmak", "Geç kalmış olsam da dinimi öğrenme imkanım var, ilahiyat sadece din konusunda değil, hayata dair çok şey katıyor", "Hayatıma çok şey kattı, dini bilgim çok büyük ölçüde arttı.","Akademik alanda farklı bilgiler öğreniyoruz. Günümüzdeki dini yaşama daha duyarlıyız".

Bu grupta yer alan öğrenciler, fakültede öğrenim görmekten duydukları memnuniyetin gerekçeleriyle ilgili olarak: daha çok ve sistemli din eğitimi alma, dini konularda gelişme imkanı bulma, ilahiyatın hayatlarına anlam katıyor olması, düşünce yapılarını ve kişiliklerini geliştiriyor olması vb. boyutları öne çıkarmaktadırlar. İlahiyat fakültesi

öğrencilerinin, fakülte eğitimine ilişkin bu tür olumlu ifadeler kullanmaları önemlidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 86) "dini ilimler konusunda daha çok bilgi sahibi olmak için" fakülteyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.[30] Gerek, Tablo 25'deki veriler, gerekse hemen yukarıda öğrenciler tarafından dile getirilen bu ifadeler, ilahiyat fakültesinde verilen eğitimin öğrencilerin çoğunluğu tarafından tatmin edici bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu konuda görüş belirten bazı öğrenciler ise, fakültede öğrenim görmekten memnun olduklarını ifade etmekle birlikte, fakültede verilen eğitimi bazı açılardan eksik bulmaktadırlar. Söz konusu görüşlerden bazıları şöyledir:

"Okul güzel öğrendiğimiz şeyler güzel, yine de daha iyi olabilir.","Memnunum ama istediğim yeterli öğretim elemanı bulamıyorum.","Dini ilimleri daha detaylı ve seviyeli öğreniyoruz. Ama sosyal bilimlerle ilgili derslerin çokluğu ve yüzeysellikten öteye, detay bilgilere kadar gitmesi, sanki bizi biraz fazla dağıtıyor ve dini ilimlerle ilgili sahada iyi yetişmemizi ve vakit ayırmamızı etkiliyor gibi.", "Bu ilimlerle meşgul olmaktan memnunum. Ama daha planlı-programlı ve temel derslerimiz fazla olsa.", "Beni geliştirdiğine inanıyorum. Her ne kadar eğitim sisteminde bozukluk olsa da katkı sağladığı muhakkak.", "İstediğim yerdeyim ama. buradaki eğitim kalitesinden memnun değilim, ilahiyatların altında.", "Okulu seviyorum, ama, kısmen de olsa hayal kırıklığına uğradım, eğitim nitelikli değil, yüksek lise gibi."

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler, fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olduklarını, ancak nitelikli öğretim elemanı bulamama, sosyal bilimlerle ilgili derslerin fazla ve yüzeysel olması, bazı derslerin yeterince planlı-programlı olmaması vb. nedenlerden dolayı tatmin olamadıklarını ifade etmektedirler. Fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olmayanların gerekçeleri içersinde de bu tür ifadeler bulmak mümkündür. Bunlar aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 15'i şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten dolayı memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Yapılan çapraz tablo analizlerinde bunların çoğunluğunun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Daha önce geçtiği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin % 14'ünün fakülteyi isteyerek tercih etmedikleri ortaya çıkmıştı.[31] İlk bakışta, şu an fakültede öğrenim görmekten memnun olmayanların çoğunluğunun fakülteyi isteyerek tercih etmeyenlerden oluştuğu sonucu çıkarılabilir. Ancak yapılan çapraz tablo analizinde bunun tam olarak böyle olmadığı, söz konusu öğrencilerin çoğunluğunun fakülteyi isteyerek tercih edenlerden oluştuğu görülmüştür. Bu veri manidardır. Fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olmayan öğrencilerin "çünkü" seçeneğine yazdıkları ifadelerde ilginç ipuçları bulmak mümkündür. Aşağıda bunlar gruplar halinde ele alınmıştır:

30. Bk. Tablo. 22.
31. Bk. Tablo 20.

"Seçme şansım asla olmadı, mecburdum. Bana çok ağır geliyor ilahiyatçı olmak.", "Başka çarem yok, benimsemek zorunda kaldım.","Başka tercih hakkım olmadığı için, burayı benimsemek durumunda kaldım.","Başka bölüm istiyordum. Zaten ilahiyat eğitimini almıştım.", İsteksiz geldiğim için memnun değilim. Okulu bırakmayı çok düşünüyorum.", "Sevmediğim bir bölüm, bırakmayı düşünüyorum. Okuldan nefret eden tek öğrenci benim her halde."

Bu görüşleri dile getiren öğrencilerin genel itibariyle, fakülteyi istemeyerek tercih etmek durumunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmının (yaklaşık % 58) "başka fakülteleri tercih edemediği için" fakülteyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdi.[32] Söz konusu öğrencilerin fakülte eğitimine başladıktan sonra fakülteye ilişkin tutumlarının değişmesi beklenirdi. Ancak görüldüğü üzere, böyle bir değişmenin olmadığı, fakültedeki eğitim süreçlerinin onların tutumlarını değiştir(e) mediği anlaşılmaktadır. Bu durumun nedenleri ayrıca araştırılabilir. Diğer taraftan yukarıda verilen öğrenci görüşleri, fakültedeki eğitim süreçlerinin niteliğinin geliştirilmeye muhtaç olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Aşağıda gelen görüşler de bunu destekler niteliktedir.

"Buraya gelince ilahiyattan soğudum. İçimdeki bütün azim ve şevk kırıldı. Hiç beklediğim gibi bir ortam bulamadım.","İstediğim ortamı bulamadım","Bazı konularda aradığımı bulamadım.","Hazırlık çok sıkıcı, derslerin sadece Arapça olması beni yoruyor".

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler genel itibariyle hazırlık öğrencileridir. Onlar fakültede beklediklerini bulamadıklarını ifade etmektedirler. Fakülteye başladıkları dönemde onların beklentilerinin neler olduğu, bunların gerçek durumla ilişkisi vb. konularda araştırmalar yapılıp, söz konusu öğrencilere oryantasyon ve rehberlik hizmeti sağlanabilirse, bu tür sorunların daha az yaşanabileceği söylenebilir.

Bir grup öğrenci ise derslerine giren öğretim elemanlarının niteliğinden dolayı fakültede öğrenim görmekten memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu görüşlerden bazıları şöyledir:

"Hocalardan dolayı memnun değilim.","Burada öğrenciyi yetiştirme aşk ve şevki göremiyorum.", "İlahiyatta bulunan öğretim kadroları ve öğrencilerde ilahiyat bilinci kalmamış","Hocaların bize bir şeyler öğretmekte ısrarlı olmadığı kanaatindeyim. Tatmin edici konu anlatımı ve cevaplar bulamıyorum.", "Öğrenci kalitesi düşük, hocalar vurdumduymaz. Hikaye anlatır gibi ders anlatıyorlar. Artık dinlemek değil konuşmak istiyorum","Hocaların bazıları yaşlanmış, çok yıpranmış, onlar emekli olmalılar. Beyinleri durmuş, bir şey veremiyorlar","Her sabah okula geldiğimde hocaların da öğrencilerin de dini kendi aralarında paylaştığını ve bana bir şey kalmadığını düşünerek bütün

32. Bk. Tablo. 22.

günümü huzursuz geçiriyorum."

Bu görüşlerde de geçtiği üzere bazı öğrenciler, derslerine giren öğretim elemanlarının kendilerinin eğitim ihtiyaçlarını karşılayamamaları, takrir merkezli ders işlemeleri, öğrencilere yeterli söz hakkı vermemeleri vb. nedenlerden dolayı fakültede öğrenim görmekten memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Aşağıda verilen görüşlerde de yine fakültedeki eğitim süreçlerinin niteliğine ilişkin ifadeler bulunmaktadır:

"Okulun öğrenciyi en iyi şekilde eğitmediği düşünüyorum. Okul öğrenciye bilgiyi sevdirmekten ziyade, öğrenciyi çok zorluyor, ona bıkkınlık veriyor","Hocalar çok zorluyorlar. Sadece kendi dersleri olduğunu düşünüyorlar. Öğrencinin yerine kendilerini koyup değerlendirmiyorlar. Bu da bizi olumsuz etkiliyor. 'Ders çalışırken nefret ettiriyorlar' diyebilirim.","Ben sayısalcıyım buradaki dersler hep sözel, ezbere dayanıyor. Benim de ezberim kuvvetli olmadığı için zorlanıyorum","Her şey sınavlarla ölçülmese, derslere sadece sınavlardan yüksek not almak için çalışıyorum."

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler fakültenin, hocaların öğrencileri çok zorladığını, onlara bıkkınlık verdiğini, onları ezbere yönelttiğini, ayrıca her şeyin sınav sonucuna göre değerlendirilmesinin de öğrencileri olumsuz etkilediğini ifade etmektedirler.

Bütün bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, şu an fakültede öğrenim görmekten memnun olmayan öğrencilerin kendilerine göre bir takım gerekçeleri vardır. Bu gerekçelerden bir kısmı fakülteyi zorunlu olarak seçmek durumunda kalma, istemeden gelme gibi, doğrudan öğrencilerle ilgili iken, önemli bir kısım gerekçeler ise, fakültedeki eğitim-öğretim süreçlerinin, ortamlarının niteliği, öğretim elemanlarının yeterliliği vb. hususlar ile ilgilidir. Öğrencilerin burada eleştiri konusu yaptığı hususların gerçekte olup, olmadığı, varsa bunların boyutlarının neler olduğu, bu çerçevede neler yapılabileceği ile ilgili ayrıca araştırmalar yapılabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 16'sının "karasızım" seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Bu soruda yer alan "Çünkü" seçeneğinin karşısına yazılan ifadeler incelendiğinde, genel olarak öne çıkarılan hususların şunlar olduğu görülmektedir.

"Başka seçeneğim yoktu.","Hala içimde olmak istediğim meslek var.","Aileme karşı gelerek burnumun dikine gitmesem iyi olurdu. Şu an başaramadığımı düşünüyorum.", "Şöyle bir söz var. 'Ya sevdiğinle evleneceksin ya da evlendiğini seveceksin.' Biz evlendiğimizi sevmek zorunda olanlardanız."

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, şu an fakültede öğrenim görmekten memnun olup olmama konusunda kararsızlık yaşayan bazı öğrencilerin temel gerekçeleri, genel itibariyle fakülteyi istemeden seçmek durumunda kalmaları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Haliyle istemeden yapmak zorunda kaldıkları bu tercih, onların fakülte eğitimlerini de olumsuz etkilemektedir. Yukarıdaki ifadeler de bunu açıkça

ortaya koymaktadır.

Kararsızım seçeneğini işaretleyen bazı öğrenciler ise genelde, eğitim-öğretim süreçlerinin zorluğunu öne çıkarmışlardır. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"Derslerde öğrenciler zorlanıyor. Sistemi beğenmiyorum.","Derslerin bu kadar zor olacağını düşünmemiştim.", "Derslerde çok zorlanıyorum. Bu yanlış tercihte bulunduğum düşüncesine sebep oluyor.", "Lisede düzgün bir Arapça eğitimim olmadığı için çok zorlanıyorum ve neden burayı seçtiğim konusunda sürekli kendimi sorguluyorum."

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler, fakültedeki derslerin zorluğundan yakınmakta, dolayısıyla memnun olup olmama konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar. Aşağıda verilen görüşlerde ise, fakültede alınan bilgilerin, burada öğrenim görmekten dolayı memnun olup olmama konusunda kararsızlık yaşayan öğrencilerin zihin dünyasında nasıl bir yere sahip olduğuna ilişkin ifadeler bulunmaktadır.

"Öğrendiklerim ile yaşadıklarım arasında çelişki var. Neyi yaşamam gerektiği konusunda kararsızım","Bazı bilgiler kafamı karıştırıyor. Hocalar olaylara kendi zaviyelerinden bakıyor. Hangisinin doğru olduğunu kestiremiyorum.","Ne öğrendiğimi bilmiyorum.","Bazı ilimlerin doğru öğretilmediğini düşünüyorum. Bazı hocalarıma karşı hayal kırıklığı yaşamaktayım."

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler fakültede öğrendikleri bilgilerin kendi anlam dünyalarında bir takım çelişkiler, karışıklıklar oluşturduğu, bazı bilgilerin anlamsız kaldığı, bazılarının ise yeterince öğretilmediği gerekçesiyle fakültede bulunmaktan memnun olup olmama konusunda kararsız kaldıklarını ifade etmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 86) "dini ilimler konusunda daha çok bilgi sahibi olmak için" fakülteyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdi.[33] Burada ise onların fakültede öğretim konusu edilen içerin niteliğine yönelik eleştirilerinin olduğu görülmektedir. Öğrenciler tarafından dile getirilen yukarıdaki ifadeler, derslerde öğretim konusu yapılan müfredatın/içeriğin niteliğinin, sistemliliğinin, öğrencilerin dünyasındaki yerinin sorgulanmaya muhtaç olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bahsi geçen konuda kararsızlık yaşayan öğrencilerin yazdıkları bazı ifadeler ise fakültede verilen eğitimin, onları tatmin edip etmediğiyle ilgilidir. Söz konusu görüşlerden bazıları şöyledir:

"Eğitimde tam bir kalite göremedim.","Beklentilerimi karşılamadığını düşünüyorum. Hayallerimi ertelemek zorunda kalıyorum.","Aradığım şeyi bulamadım, bana pek bir katkısının olduğuna inanmıyorum.","Çok farklı düşüncelerle, iyi bir eğitim amacıyla gelmiştim, fakat öyle olmadığını gördüm, eğitim programı eksik ve yanlış.","Fakültenin ve programının tam anlamıyla yeterli olmadığını düşünüyorum. Beklentilerim kısmen

33. Bk. Tablo. 22.

karşılanıyor","Beklediğim şeyleri bulamadım, ama bana bir şey katmadı da diyemem", "Öğrencilerin isteğine önem verilmediğini gördüm. Ama güzel yönleri de var."

Bu görüşleri dile getiren öğrencilerin çoğunluğu son sınıfta öğrenim görmektedir. Dolayısıyla onların fakülteye, derslere ilişkin tecrübeleri, alt sınıflardaki öğrencilere nazaran daha geniştir. Söz konusu öğrenciler genel itibariyle, fakültede verilen eğitimin kendilerinin beklentilerini karşılamada yetersiz kaldığı, kendilerine yeterince katkı sağlamadığı, fakülte programının bir takım yetersizlikler içerdiği vb. gerekçeler öne sürerek, fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olup olmama konusunda kararsız kaldıklarını ifade etmektedirler.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin % 69 gibi büyük bir çoğunluğu fakültede öğrenim görmekten memnun olduklarını ifade etmekteyseler de, memnun olmayanlar (% 15) ve karasız olanlar (% 16) birlikte değerlendirildiğinde % 31 gibi önemli sayılabilecek bir öğrenci grubunun halen fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olmadıkları söylenebilir. Öğrenciler tarafından dile getirilen ve yukarıda ana hatlarıyla ele alınan sorunlarla ilgili olarak, daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir.

3.13. Tekrar Üniversite Sınavına Girilse, İlahiyat Fakültesi Tercih Edip Etmeme Durumu

Kendilerine uygulanan ankette son olarak, öğrencilere *"tekrar üniversite sınavına girecek olsanız, ilahiyat fakültesini tercih eder miydiniz?* şeklinde bir soru yöneltilerek, düşünce ve gerekçelerini belirtmeleri istenmiştir. Aşağıdaki tabloda bununla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 26. Tekrar Üniversite Sınavına Girse İlahiyat Fakültesini Tercih Eder miydi?

	F	%
Evet, ederdim	125	72,3
Hayır, etmezdim	17	9,8
Kararsızım	30	17,3
Cevapsız	1	0,6
Toplam	173	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 72'si tekrar üniversite sınavına girecek olsa, yine ilahiyat fakültesini tercih edeceğini ifade etmektedir. Bu oran, bir önceki tabloda verilen ve fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olduklarını belirtenlerin oranına yakındır.[34] Yapılan çapraz tablo analizinde, aile veya yakın akraba çevresinde orta veya yüksek din öğretimi kurumlarından mezun olan kişiler bulunan öğrencilerin ilahiyat fakültesini tekrar tercih etme konusunda daha olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Aynı şekilde dördüncü sınıf öğrencilerinin diğer sınıflardaki öğrencilere nazaran, ilahiyat fakültesini tekrar tercih etme konusunda daha olumlu düşündükleri görülmüştür. Bu soruda "çünkü" seçeneğine yazılan ifadeler gruplar halinde şöyle

34. Bk. Tablo 27.

ele alınabilir.

"Başka tercih yapamazdım","Başka seçeneğim yok, bana bu hakkı vermiyorlar","Başka seçeneğim yok","Bana uygun bir bölüm","Başka alternatif yok","Şu an başka tercihimiz yok", Burada özgür/rahat olduğumu düşünüyorum".

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bir grup öğrenci, tekrar ilahiyatı tercih etmelerinin gerekçelerini genel itibariyle, şu an ki sınav sisteminin getirdiği zorunluluk durumuyla ilişkilendirmektedirler.

Başka bir grup öğrenci ise, tekrar ilahiyat fakültesini tercih etmelerinin gerekçeleriyle ilgili olarak, fakültede aldıkları eğitimin içeriğini ve kendilerine olan katkılarını öne çıkarmaktadırlar. Söz konusu görüşlerden bazıları şöyledir:

"Çok farklı bakış açıları öğrendim. Sadece dini dersler değil başka dersler (gelişim, insan psikolojisi vb.) de var", "İlahiyat fakültesinde okumanın bir ayrıcalık olduğunu düşünüyorum. Bir de alınan eğitim dört yıl değil, hayat boyu geçerli ve faydalı","Maddi, manevi olarak, istediğim yerde olduğumu düşünüyorum", "Burada öğrendiğim şeyler benim için önemli","Kendimi gerçekleştirebileceğim tek yer gibi görüyorum", "Hayatı anlamak için çok güzel bir bölüm olduğunu düşünüyorum","İlahiyat okumak din ve dünya hayatımda beni mutlu ediyor","Kendimi geliştirecek daha iyi bir alan bulamadım", "Gerçekten bir şeyler öğrendiğimi düşünüyorum","Her şeyi daha net bir şekilde görüyorum, ufkumun fazlasıyla genişlediğini düşünüyorum","Burada olmak beni ben yapan faktör, ilahiyat hayatım diye düşünüyorum","Beklentilerimi ilahiyat fakültesinden başka bir yer karşılayamaz","İlahiyatı çok sevdim, başka yerde bu kadar çok mutlu olur muydum bilmiyorum".

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler, fakültede öğrendikleri bilgilerin hayat boyu geçerli olduğunu, kendilerini maddi ve manevi açıdan tatmin ve mutlu ettiğini, kendi gelişimlerine, anlam dünyalarına büyük katkı sağladığını dile getirerek, ilahiyat fakültesini yine tercih edeceklerini ifade etmektedirler. Aşağıda verilen görüşler de bu paralelde olmakla birlikte, bir takım öneri ve eleştiriler de içermektedir.

"Okumaya değer ender fakültelerden birisi", "Tüm eksikliklerine, olumsuzluklarına rağmen yine de ilahiyatı okumaya değer buluyorum", "Ne kadar eksiklik olursa olsun, ihtiyaçlarıma cevabı burada bulabiliyorum", "Seviyorum ve herkesin okuması gerektiğini düşünüyorum","Bence insan dinini öğrenmek için bu fakültede okumalıdır","Bu bölümü herkesin ek bir fakülte olarak okuması gerektiğini düşünüyorum".

Bu görüşlerden anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler, bir takım eksiklikler görseler de, genel itibariyle ilahiyat fakültesinin okunmaya değer bir fakülte olduğunu, bunun herkes tarafından okunması gerektiğini öne çıkarmaktadırlar.

Tekrar üniversite sınavına girecek olsalar, yine ilahiyatı tercih edeceklerini söy-

leyen öğrencilerin dile getirdikleri bütün bu tespit ve değerlendirmeler önemlidir. Bu veriler söz konusu öğrencilerin ilahiyat fakültesinde aradıklarını buldukları, verilen eğitimden tatmin oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 10'u ise, tekrar üniversite sınavına girecek olsa, ilahiyat fakültesini tercih etmeyeceğini ifade etmektedir. Bir önceki tabloda geçtiği üzere, halen ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin % 15'i fakültede öğrenim görmekten dolayı memnun olmadığını ifade etmişti.[35] Şu halde, fakülteyi tekrar tercih etmeyecek öğrencilerin çoğunluğunun söz konusu öğrencilerden oluştuğu söylenebilir. Nitekim yapılan çapraz tablo analizleri de bunu doğrular nitelikte çıkmıştır.

Tekrar üniversite sınavına girecek olsa, ilahiyat fakültesini tercih etmeyeceğini ifade eden öğrencilerin "çünkü" seçeneğine yazdıkları açıklamalardan bazıları gruplar halinde şöyle ele alınabilir.

"Bu bölümü istemiyordum", İstediğim bir bölüm değil, kendimi burada mutlu hissetmiyorum", "Kendimi bu fakülteye ait hissetmiyorum.","Hedefim başka alanlara gitmekti","İlahiyat fakültesini etiket için okuyorum.", "Ailemin istekleri yüzünden tercih ettim. Ama artık asla tercih etmem."

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler istemeden, bir takım zorunluluklar sebebiyle fakülteyi tercih etmek durumunda kaldıkları için, fakültede mutlu olamadıklarını, kendilerini fakülteye ait hissetmediklerini dile getirmekte, dolayısıyla tekrar üniversite sınavına girecek olsalar, ilahiyat fakültesini tercih etmeyeceklerini belirtmektedirler. Aşağıda verilen görüşlerde ise fakültedeki eğitim-öğretim süreçlerinin niteliğinden kaynaklanan gerekçeler öne çıkarılmaktadır.

"Kesinlikle tercih etmezdim. Hem dersler zor hem de gereksiz çok ders var","Verilen eğitim kaliteli değil, Ayrıca ilgi alanım sözel dersler değil", "Bu hocalardan ve öğrencilerden bir şey çıkmaz.", "Yaşlı hocalar bırakmalı bu işi.", "Şu an ikinci sınıftayım. Fakültenin bana kattığı bir şey olduğuna inanmıyorum. Sadece geçmek için ders çalışıyorum. Ders çalışmaktan kendimi yetiştirmeye vakit bulamıyorum. Okul da bir şey vermediği için ilerleme kaydedemiyorum."

Burada dile getirilen eleştirilerin tutarlılığı, gerçeklik payı, boyutları ayrıca araştırılabilir. Bununla birlikte, sayıları az da olsa söz konusu öğrencilerin dile getirdiği bu tür eleştiriler, fakültede verilen eğitimin niteliğinin sorgulanması ve geliştirilmesi açısından önemli bir takım katkılar sağlayabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 17'sinin tekrar üniversite sınavına girecek olsa, ilahiyat fakültesini tercih edip etmeyeceği konusunda kararsız kaldıkları görülmektedir. "Çünkü" ifadesinin karşısına yazılan açıklamalarda, bunun gerekçelerine

35. Bk. Tablo 25.

ilişkin önemli ipuçları bulunmaktadır. Söz konusu görüşlerden bazıları şöyledir:

"Şu an okulum çok zor.", "Dersler zor.","Üniversite beklentilerime karşılık vermedi. Hocaların dersler konusundaki baskıcı tavırları beni çok yıpratıyor.","Bazı almak istediğim şeylere ulaşamıyorum.","Burası benim alanım değil", "Belki de aile ve çevremin dediği yoldan gitseydim daha iyi olurdu. Bazen her şeye rağmen ideallerin peşinde gitmek iyi bir şey değil.","İlahiyatın insana yüklediği sorumluluğu kaldırabileceğim konusunda şüphelerim var.","Bazı derslerde ve alacağım görevlerde başarılı olamamaktan korkuyorum".

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, yeniden üniversite sınavına girecek olsalar, ilahiyat fakültesini tercih edip etmeme konusunda kararsızlık yaşayan öğrencilerin gerekçeleri çeşitlilik arz etmektedir. Bunlardan bir kısmı, fakültedeki eğitimin zorluğunu, bir kısmı hocaların dersler konusundaki tavrını, bir kısmı aradığını bulamamış olmayı, bir kısmı ilahiyat eğitiminin sorumluluk gerektirdiğini, bir kısmı başarılı olamama korkusunu gerekçe göstererek, yeniden ilahiyatı tercih etmek konusunda kararsız kaldığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin % 72 gibi büyük bir çoğunluğu, yeniden üniversite sınavına girecek olsalar, yine ilahiyat fakültesini tercih edeceklerini dile getirseler de, "hayır" cevabını verenler (% 10) ve kararsız olanlar (% 17) birlikte düşünüldüğünde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 27 gibi dikkate değer bir kısmının böyle bir tercih yapmayacakları söylenebilir. Gerek yeniden ilahiyat fakültesini tercih edebileceğin söyleyenlerin, gerek tercih etmeyeceğini söyleyenlerin, gerekse böyle bir tercih yapıp yapmama konusunda kararsız kaldığını belirtenlerin yazdıkları gerekçelerde ilahiyat fakültesinde verilen eğitiminin niteliğine, sorunlarına vb. ilişkin çok önemli ipuçları bulunmaktadır. Burada konuyla ilişkisi bağlamında, ana hatlarıyla ele alınan bu sorunlarla ilgili olarak, başka araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

2009-2010 eğitim-öğretim yılında Erciyes Üniversitesi ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlar şöyle ortaya konabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı imam hatip lisesi mezunudur. Söz konusu öğrencilerin büyük çoğunluğunun ailesi şehirde ikamet etmektedir. Öğrencilerin aileleri genel itibariyle orta sosyo-ekonomik tabana sahiptir. Öğrencilerin geldikleri aile çevresinde annelerin tamamına yakını ev hanımı olarak hayatlarını sürdürmektedir. Söz konusu annelerin eğitim düzeyi, babalara oranla oldukça düşüktür. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, kendisinde başka en az bir kardeşi halen

eğitim kurumlarında öğrenim görmektedir. Bu kurumlar anaokulundan üniversiteye kadar farklılık göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin aile ve yakın akraba çevresinde orta ve yüksek öğretim düzeyinde din eğitimi kurumlarını (imam hatip lisesi, ilahiyat fakültesi vb.) bitirenlerin oranı yüksektir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu ilk dini bilgilerini aileleri başta olmak üzere, birden fazla kaynaktan/eğitim çevresinden (cami hocası, Kur'an kursu, özel hoca) almıştır. Söz konusu öğrencilerin yarıdan fazlasının Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili görevlerde (imam-hatiplik, müezzinlik, Kur'an kursu öğreticiliği vb.) az da olsa deneyimi olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu, ilahiyat fakültesinin amaçları, programları, eğitim ortamları, ilahiyat fakültelerini bitirenlerin istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda yeterli araştırma yapmadan fakülteyi tercih etmişlerdir. Söz konusu öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercihlerinde aile ve yakın akraba çevrelerinin önemli ölçüde yönlendirmesi olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (yaklaşık % 86) ilahiyat fakültesini isteyerek tercih etmiştir. Söz konusu öğrencilerin bu fakülteyi tercih nedenlerinin başında "dini ilimler konusunda daha fazla bilgi edinme isteği" gelmektedir. Bununla birlikte, "başka fakülteleri tercih edememe" ve "aile ve yakın çevrenin istekleri" de öğrencilerin tercih nedenleri içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısının fakülte öncesinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili görevlerde deneyimi olmasına rağmen, mezuniyet sonrasında söz konusu görevlerde çalışmayı düşünenlerin oranının ciddi şekilde düştüğü ortaya çıkmıştır. Kasaba ve köylerden gelen ve ailesinin ekonomik durumu daha düşük olan öğrenciler fakülte bitince çalışma konusunda daha isteklidirler.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu halen fakültede öğrenim görmekten memnundur ve tekrar üniversite sınavına girecek olsalar, yine ilahiyat fakültesini tercih edeceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, halen burada öğrenim görmekten memnun olmayan ve tekrar üniversite sınavına girecek olsalar, ilahiyatı tercih etmeyeceğini söyleyenler de azımsanmayacak bir boyuttadır.

4.2. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları halen ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin geldikleri sosyal çevrenin özellikleri, fakülteyi tercih süreçleri, tercih nedenleri, fakülteden memnuniyet durumları, beklentileri vb. konusunda önemli ipuçları ortaya koymuştur. Şu durumda, ilahiyat fakültesini tercih edecek öğrencilere, daha üniversite tercih sürecinde, fakültenin amaçları, programı, ortamı, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konusunda, uzman kişilerce yeterli rehberlik hizmetinin sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede imam hatip liselerinde verilen rehberlik ve

danışmanlık hizmetlerinin gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi faydalı olabilir.

İlahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin fakülteden beklentileri, fakültede karşılaştıkları sorunlar vb. konusunda araştırmalar yapılarak, fakülteye başladıkları yıldan itibaren ihtiyaç duydukları konularda (mezuniyet sonrası görev alınacak meslekler, iş imkanları, bunların gerektirdiği yeterlikler, bu çerçevede yapılması gerekenler vb.) sürekli bir rehberlik hizmetinin verilmesi, önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede fakültede mevcut olan "akademik danışmanlık" sistemi gözden geçirilerek, daha bir işlerlik kazandırılabilir. Diğer taraftan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin daha sistemli, planlı, programlı bir şekilde yürütülebilmesi için ayrı bir birim oluşturulması faydalı olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin fakülteden beklentileri, fakültedeki eğitim-öğretim süreçlerinin niteliğine ilişkin tespit ve değerlendirmeleri önemli ipuçları taşımaktadır. Bunlarla ilgili olarak, daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir. Fakültede uygulanan programlar, öğretme-öğrenme süreçleri bu araştırmalardan elde edilecek sonuçlar çerçevesinde gözden geçirilerek, daha nitelikli hale getirilebilir.